

Udvalget om reglerne om offentlighedens adgang til naturen. Oplæg ved udvalgets 2. møde, 19. februar 2001, Holbæk

NATURVENLIG ADGANG

Argumenter for en ændret adgangsregulering

Af Peder Agger
Naturrådet

Forord

I Naturrådets vismandsrapport (Vismandsrapport:2000) anbefales det, at der gives bedre adgang i det åbne land. Der står:

”Miljø- og Energiministeren bør tage initiativ til en justering af naturbeskyttelseslovens adgangsregler, så adgangsforholdene generelt forbedres i det åbne land. Der bør dog stadig være undtagelser for områder med landbrugsarealer i omdrift, der kan tage skade af færdsel, i umiddelbar nærhed af beboelsesejendomme og i meget følsomme naturområder, hvor offentlighedens generelle adgang kan være i konflikt med naturbeskyttelseshensyn.”

Efterfølgende var undertegnede inviteret til at give et indlæg om adgang og demokrati i det åbne land ved Friluftsrådets generalforsamling i maj år 2000. Jeg har aldrig tidligere været ude for, at et oplæg fra min side på en gang har været mødet med så mange positive og negative reaktioner.

Det peger på, at vi her er inde på et felt, der trænger til at blive diskuteret. Og det er baggrunden for nedenstående oplæg, som rummer Naturrådets holdning til spørgsmålet om offentlighedens adgang til det åbne land.

Indledning

Balancen mellem benyttelse og beskyttelse har med lidt varierende styrke og betoning i over 100 år været central for reguleringen af de rettigheder forskellige interessenter måtte have til naturen og landskabet. Hvilke hensyn kræver rettighedshaverne (ejere såvel som brugere), og hvilke hensyn kræves for at opnå en bæredygtig udvikling på natur- og landskabsområdet?

I og med at samfundet og dermed også natur og landskab underkastes stadige forandringer, er der behov for løbende at justere adgangsreguleringen, for at denne kan fungere hensigtsmæssigt. Det øgede pres og den forøgede forandringshastighed, stiller stigende krav til reguleringens forudseenhed. Den må lære at blive mere målrettet og proaktiv fremfor som hidtil overvejende at være reaktiv.

Der er i det danske samfund en bred enighed om vigtigheden af, at borgerne har god adgang til naturen, fordi oplevelsen indebærer en værdi i sig selv, har betydning for sundheden og opfattes som en forudsætning for forståelse for den natur- og miljøpolitik, som også er nødvendig af andre grunde.

I det følgende vil jeg fokusere på offentlighedens adgang til naturen. Argumenterne

for at der sker en snarlig justering af adgangsreglerne bliver uddybet, og de naturhensyn, der i særlig grad skal udvises i den forbindelse, vil blive vurderet, inden jeg slutter af med nogle betragtninger over nogle af de løsningsforslag, der har været fremme i den seneste debat.

Bæredygtig udvikling

Efter Naturrådets opfattelse må en bæredygtig udvikling på natur- og landskabsområdet indebære, at de mest basale naturlige processer så som stofkredsløb og biologisk spredning sikres i alle landskaber. Endvidere må de naturligt hjemmehørende dyre- og plantearter fortsat sikres i levedygtige bestande i landet, og mennesket må sikres nem adgang til at opholde sig i og udnytte denne natur, bortset fra der hvor det klart strider imod hensynet til naturen.

Det er den velkendte historie om beskyttelse og benyttelse. Men det er samtidig en erkendelse af, at hvis ikke der er plads til benyttelse, vil der i det lange løb heller ikke blive plads til beskyttelse.

Hvis naturen kun bliver for et eksklusivt mindretal af befolkningen, skrumper det demokratiske grundlag for at bevare den ind. Det truer bæredygtigheden, fordi naturen på så mange måder til syvende og sidst både er et nødvendigt grundlag og en ønskværdig ramme og del af vores liv.

Dette er smukt udtrykt i et lille slogan, jeg har fra Chicago Zoological Society:

Vi beskytter kun det vi elsker,
vi elsker kun det vi kender,
vi kender kun det vi har mødt.

Hvordan skal vi kunne elske noget vi ikke kender? Mødet er befordrende for erhvervelse af kendskab og kundskab, men information er nu heller ikke at foragte. Dog er det med hjernens modtagelighed som med hjertets: Den fremmes jo mere omfattende inddragelsen er. Fra et foredrag af den engelske biolog John Hanley opfangede jeg følgende slogan:

Tell me - and I may forget
Show me - and I will remember
Involve me - and I will understand.

Ud fra et bæredygtigheds-perspektiv må sikring af naturen derfor være naturforvaltningens ene ben og adgang til naturen være det andet. Dette er ikke i modstrid med den danske naturforvaltning. Men da ingenting står stille, - samfundet, landskabet og vi og verden ændres, - er det nødvendigt til stadighed at debattere, om den eksisterende balance mellem benyttelse og beskyttelse nu også er den rette, eller om der, bl.a. aht. det langsigtede perspektiv, bør gribes justerende ind.

I forholdet mellem samfund og natur er ingen balance naturgiven, heller ikke den eksisterende balance mellem benyttelse og beskyttelse. Det er os der bestemmer balancen. Derfor kan debatten, set ud fra et videnskabeligt synspunkt tages op når som helst. Det er frem for noget et politisk anliggende.

Naturrådets hoved-pointe til denne politiske diskussion er, at hverken naturen eller mennesket i det lange løb er tjent med at blive holdt adskilt. Tværtimod må vi hele tiden tilstræbe, at kontakten ikke mindskes unødigt, men derimod øges så langt som

naturens og andre grundlæggende hensyn tillader. Derfor er det, at vi taler om øget naturvenlig adgang.

Den danske natur er sine steder sårbar og kræver derfor hensyn, men i det store og hele er den robust og slides ikke ned, i hvert fald ikke af 'bløde' benyttelsesformer. Problemet er frem for truslen om forstyrrelse snarere det omvendte, at vi har en masse dejlig dansk natur, som burde formidles til gavn og glæde for nuværende og fremtidige generationer.

Der er sket større forandringer i det danske landskab indenfor de sidste 40 end i de foregående 200 år. Jeg vil i det følgende fremdrage fem forhold, der efter min mening i særlig grad giver grund til en fornyet debat om adgangen til det åbne land.

Velfærd

Det første af de fem forhold, der skubber til den hidtidige balance mellem benyttelse og beskyttelse, er den stigende velfærd. Naturen og adgangen til den betragtes i vores samfund som et gode, både som et mål i sig selv og som et middel til at udvikle livskvalitet, som der står i Friluftsrådets friluftspolitiske handlingsprogram.¹

Som indikatorer på dette kan man her blot tænke på, hvad vi som turister er villige til at betale ekstra for at få et værelse med havudsigt. For slet ikke at tale om, hvad vi hjemme i Danmark vil ofre for at komme til at bo ved 'skov og strand'. Huspriserne viser, at der her er tale om et af de højest skattede goder i vores kultur.²

I et velfærds samfund, hvor både levestandard og demokrati regnes for goder, der skal gælde for alle, er det klart, at ønsket om adgang til og indflydelse på det åbne land med dets natur og landskabsværdier vil øge i styrke, i takt med - eller som en del af - at velfærden øges.

Selvom 83% af respondenterne, i en Gallupundersøgelse Naturrådet har ladet foretage, (og som jeg vender tilbage til) erklærede sig tilfredse med den eksisterende adgang til landbrugslandet, var der dog 65% (mod 25%), der ikke fandt at de som borgere havde tilstrækkelig indflydelse på landbrugets påvirkning af natur og miljø.³ - Velfærd drejer sig altså ikke kun adgang, men også om indflydelse.

Men mest basalt drejer velfærd sig om sundhed. Sammenhængene mellem naturadgang og sundhed var tidligere og endnu i dag en fremtrædende diskussion i forbindelse med indretning af byerne, hvor lys og luft og grønne områder ses som en måde at bedre levevilkårene på bl.a. i de tætte arbejderkvarterer fra industrialismens barndom. Hvor det tidligere var de store smitsomme sygdomme er det i dag mere depressioner, manglende motion og social kontakt, der diskuteres i denne forbindelse.

FSL har udgivet en oversigt over litteratur om de grønne områders betydning for sundheden⁴. Og Forskningscenter for Livskvalitet har publiceret resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse om livskvalitet og naturbrug.⁵ I det svenske folkesundhedsprogram indgår (til forskel fra det tilsvarende danske program) adgang til grønne områder og natur som et af målene for den forebyggende indsats⁶. Friluftslivet anføres at gavne sundheden af flere grunde (se tabel 1).

- *Dagslyset* har indflydelse på vitaminstatus, skeletopbygning, biologiske rytmer og hormonbalance. Dette virker igen ind på depression og angst. Specielt de årstidsbestemte depressioner mindskes i omfang og styrke. Søvnkvaliteten forbedres.
- *Luften* udendørs er i reglen mindre belastet med støv, bakterier, virus og husstøvmider etc. Lave niveauer af støv og stoffer i indåndingsluften gør lungerne mindre irriterede og dermed bedre i stand til at modstå f.eks. giftige gasser.
- *De grønne områder og naturen* har betydning for stressniveauer, koncentrationsevne og muligheden for at komme sig efter informationsbelastning. Stresstolerance og koncentrationsevne øges.
- *Friluftsliv* opøver balanceevne og muskler samt forbedrer konditionen. Koordination spænstighed og muskelstyrke øges fysisk aktivitet er en vigtig 'friskfaktor'.
- *Grønne områder* fremmer socialt samvær og modvirker ensomhed.

Tabel 1: Den sundhedsmæssige betydning af friluftsliv, ifølge det svenske folkesundhedsprogram⁷.

Mobilitet

Det andet af de fem forhold, som jeg vil trække frem, er den øgede mobilitet. Den voldsomme vækst, der ikke mindst i de seneste år er sket i privatbilismen, synes på trods af mange af de problemer den fører med sig, fortsat at skulle vokse.

Bevægelsesfrihed opfattes som et væsentligt gode, som ikke kun begrænser sig til den bilende men også omfatter den flyvende trafik. Også ønsket om øget bevægelsesfrihed, når den for sundhed og/eller fornøjelse udfoldes ved egen kraft til fods eller med køretøj, er en del af denne udvikling. Befolkningen dyrker meget friluftsliv, og tendensen er stigende.⁸ Og dyrkningen bliver for mange stadig mere aktiv. I det hele taget synes ønsket om deltagelse og selvudfoldelse at blive stadig mere udbredt i moderne livsstil modsat tidligere, hvor værdiorienteringen mere gik i retning af fysisk og økonomisk sikkerhed.⁹

Det kan have miljømæssige omkostninger i form af slid og forstyrrelse af naturen. Det ændrede geografiske mønster og den øgede intensitet, bør derfor følges op af hensigtsmæssig regulering. Den øgede mobilitet er også et samfundsmæssigt problem, fordi ikke alle har adgang til bil eller fly. Forskelle i mobilitet truer med at blive en ny klassesdelende faktor både herhjemme og endnu mere på globalt plan.¹⁰

Dette er et dilemma. Udover at begrænse den motoriserede mobilitet, må vi stræbe efter, at den der er, kommer flere til gode, samtidigt med at det naturligvis må ske på måder, der ikke ødelægger noget af det, som er målet for den øgede mobilitet. - Hvem gider at køre til den anden ende af landet, eller flyve om på den anden side af kloden, hvis oplevelsen af nedslidte turistmål er den samme overalt?

Det lukkede land

Det tredje forhold er den omstændighed, at det åbne land af flere årsager er blevet mere

'lukket'. Det hænger bl.a. sammen med den øgede privatbilisme, der har fået de kollektive transportsystemer til at skrumpe. Det har også medført etablering af fysiske barrierer i landskabet i form af motor- og omkørselsveje, som ikke kan krydses. Og det har skabt psykiske barrierer for de bløde trafikanter, som hverken tør eller kan nyde spadsereturen i kanten af veje, hvor trafikken kun stiger i omfang og hastighed.¹¹

Et andet sæt af faktorer end de trafikmæssige, der også har været med til at lukke landet, hænger sammen med udviklingen indenfor landbruget. Herhjemme har offentligheden ret til færdsel på alle uhegnede udyrkede arealer (for så vidt at den ikke kommer for tæt på beboelses- og driftsbygninger). Problemet er, at den slags arealer er aftaget i udbredelse.

For det første er mange arealer, som tidligere var udenfor omdrift i dag taget under plov. I forvejen er fremkommeligheden ikke for stor, fordi Danmark er det land i Europa, der har den største andel af sit landbrugsareal indenfor omdrift dvs. under dyrkning.

For det andet er en del af de udyrkede arealer, der før var uhegnede, i dag under hegn, enten som hjortefarme eller som hegning for andre former for hobbypræget dyrehold. Det ses især i nærheden af de større byer, hvor behovet for uformel blød færdsel ellers netop er særligt stort.

For det tredje er mængden af markveje gået meget tilbage i forbindelse med landbrugets fortsatte koncentration og specialisering.¹² Ved den fortsatte strukturudvikling i landbruget vil stadigt flere veje blive enkeltmandseje, og dermed udsat for at blive lukket eller nedlagt.¹³

Strukturudvikling og demokrati

Et fjerde forhold, der kan trækkes frem, har ligeledes med landbrugets strukturudvikling at gøre, nemlig det at jorden samles på stadig færre hænder. Lige efter anden verdenskrig var der endnu over 200.000 landbrugsbedrifter i Danmark. I dag er vi under 55.000, og antallet af heltidslandbrug er på 25.000. Prognoserne taler om, at vi om 10 år måske når ned på 10.000 effektive heltidsbrug.

Med mindre der sker en ændring af reguleringen rejser den fortsatte strukturudvikling et spørgsmål om demokrati. Uden ændring af reguleringen vil der opstå et akkumulerende demokratisk underskud, mht. hvem det er, der bestemmer over og har adgang til det danske landbrugsland med dets naturindhold.

Det er naturligvis ikke en proces, der er gennemført for at hindre folk i at få adgang og indflydelse, men det er et resultat, af den landbrugsudvikling der foregår. Hvad angår skævheden i fordelingen af de goder, som har med besiddelse af jord at gøre ejer 2% af befolkningen nu to tredjedele af landet. Danmark er ved at ligne et U-land, eller rettere ligne et U-land som vi kendte dem engang. For i dag er jorden blevet langt mere ligeligt fordelt ude i verden end den var tidligere, og hvad den er ved at blive hos os.

Naturens vækst

Det femte forhold, der øger aktualiteten af en debat om adgang, hænger sammen med den politik, der allerede er vedtaget og delvis gør sig gældende, og som kan forudses at ville blive realiseret i de kommende år.¹⁴ Man kan sige, at naturen vokser på

landbrugets bekostning. Hvorfor adgangsforholdene må justeres tilsvarende.

Som eksempler på nogle af de interesser, der i stigende grad gør krav på plads, kan nævnes, at det allerede siden midten af firserne har været regeringens politik at fordoble det danske skovareal. Vandmiljøhandlingsplan II indeholder planer om oprettelsen af 16.000 ha våde enge. Der opereres med udpegning væsentlige drikkevandsområder. Og naturgenopretningen, der allerede har betydet pleje og genetablering af betydelige arealer, må forventes at fortsætte også i det kommende årti.¹⁵

Alt dette vil stort set foregå for offentlige midler. Dermed er der også gode argumenter for, at der sker en samordning med de øvrige almene interesser i landskabsudviklingen. Flersidig arealanvendelse, der bl.a. forventes at blive nøgleordet i det kommende landsplandirektiv, stiller nye krav til – og åbner nye muligheder for – den offentlige regulering, herunder også adgangsreguleringen.

Hård og blød benyttelse

Det er ikke så meget adgangen, som det er adgangsformen, der er problemet.. Skal man vurdere argumenterne for eller imod øget adgang, er det klart, at det må ses, både i forhold til hvordan de eksisterende adgangsforhold er, og i forhold til hvad det er for adgangsformer, der er på tale. Aktivitetens form, intensitet og mønster er med andre ord afgørende. Endelig må det ud fra en overordnet betragtning ses i forhold til, hvad der i øvrigt foregår i de landskaber, det drejer sig om.

Hvis vi tager det sidste først, er der ikke tvivl om, at den voldsomste påvirkning af den danske natur og de danske landskaber har været og stadig er den opdyrkning, som nu er foregået over mange tusinde år. Andre væsentlige faktorer er skovbrug og den fortsatte urbanisering, der begge tog fart i forrige århundrede. Set i sammenligning hermed, synes de skader, som en øget adgang til landskab og natur kan medføre, at være helt ubetydelige.

Dette argument må dog anvendes med forsigtighed. Al den stund at jordbrug og urbanisering *har* taget for sig af retterne, kan selv mindre dominerende adfærd være afgørende for, hvad der sker med naturen i de dele af landskabet, hvor der er levnet noget, der ligner natur.

Adgangsformen er vigtig. Undersøgelser har for eksempel vist, at det højst skattede gode ved skovbesøg er stilhed.¹⁶ Stilhed er en hastigt svindende ressource i disse år, til skade for både natur og friluftsliv. Derfor er det, når det er skov, der tales om, klart mindre acceptabelt at åbne op for motortrafik end øget adgang til fods.

Andre undersøgelser har vist, at jagten har en dybtgående effekt på vildtets adfærd.¹⁷ Troidænder f.eks. kan for at undgå jægerne skifte fra dag- til natfouragering. Flugtafstanden hos gæs kan mere end fordobles i jagttiden, og af gode grunde da en tredjedel af dem flyver rundt med hagl i kroppen.¹⁸ Løse hunde kan have tilsvarende effekt på de større dyrs adfærd. Eksempelvis vil grævlingen i reglen helt fortrække fra de skove, hvor løse hunde optræder regelmæssigt.

Alt sammen er det forhold, der bidrager til at mindske mulighederne for at opleve disse dyrearter. På den anden side er der, som førnævnt flere forhold der taler til fordel for en øgning af adgangen. Svaret må da være, at det fortrinsvis bør være de bløde friluftformer, der tænkes på.

Men selv sagesløse fodgængere kan forvolde skade gennem den samlede forstyrrelse og det slid de tilsammen forårsager. Hvor det truer med at blive resultatet, må en øget adgang ledsages af information. Hovedparten af danskerne er heldigvis så lovlige, at blot en lille opfordring til at ændre adfærd eller rute som regel kan få den fornødne

aflastende effekt. Og hvis det ikke er nok, kan man forsøge at kanalisere færdslen med diskrete midler. F.eks. kan en bunke kvas rigtigt placeret, afholde det store flertal af skovgæster fra at vade ind over skovbunden.

En mulig løsning på nogle af de mere eller mindre udtalte konflikter, der eksisterer omkring ønsket om øget adgang til de private skove, kan være en mere differentieret regulering. De gode erfaringer med udlægning af jagt- og forstyrrelsesfri kerneområder inde i EF-fuglebeskyttelsesområderne peger i den retning.

Fremfor at underlægge hele skoven (eller alle skove) det samme reguleringsregime, er der næppe tvivl om, at naturen ville vinde ved at en øget adgang til nogle arealer blev modsvaret af, at andre arealer blev mere beskyttet mod adgang, end de er i dag. Sandsynligvis vil noget sådant kunne udformes på måder som også bliver både lodsejerne og friluftsfolket til gavn. Om der skulle være tale om temporære begrænsninger, og om alle eller kun særlige adgangsformer bør da, ligesom ved udpegningen af de jagt- og forstyrrelsesfri kerneområder, bero på en lokal diskussion og tilpasning.

Udpegningen bør ikke være til hinder for skovdrift og behøver ikke ligge fast hele året eller for al fremtid. Her som på mange andre områder er nøgleordet variation. Hellere mere forstyrrelse i den ene ende af skoven og mindre i den anden end den samme jævne uro over det hele.

Muligheden for at indføre mere fleksible forvaltningsmåder bør derfor overvejes seriøst. Eksempelvis behøver opfordringen til at skåne duehøgens del af skoven for besøg, jo ikke gøres gældende længere end duehøgen faktisk er der. Derudover bør man absolut ikke være blind for værdien af den del af formidlingen, der ligger i at komme med pågældende oplysning. Skovgæstens har udbytte af at få del i indsigten såvel som i ansvaret. ('Involve me - and I will understand').

En frygt, for at øget adgang på visse steder og i visse situationer skal medføre uoprettelige skader, bør derfor ikke imødekommes med landsdækkende generelle forbud (der minder om kollektiv afstraffelse). Men med information, diskrete midler og inddragelse. Som en ekstra sikkerhed for bekymrede lodsejere, kan der gives tilsagn om erstatning fra det offentlige for alle dokumenterede skader som følge af øget adgang.

Opsummerende er det vi ønsker: 1) Generel adgang med mulighed for undtagelser (fremfor generelle forbud med mulighed for dispensationer), 2) fleksibilitet, 3) variation, 4) lokal tilpasning og 5) lokal disalog.

Tilfredshed og ønsker

Til vores forundring er Naturrådets førnævnte lille Gallup-undersøgelse over gennemsnitsdanskerens forhold til naturen i agerlandet¹⁹ i bladet Jæger²⁰ blevet taget til indtægt for, at folk er tilfredse med de herskende adgangsforhold, og alt således skulle være i skønneste orden.

Hertil kan der knyttes flere bemærkninger. For det første er tilfredsheden nok høj men ikke helt så høj blandt folk fra de større byer (69%). For det andet er det, at man i et telefoninterview erklærer sig 'meget tilfreds' eller 'tilfreds' med ens "muligheder for at komme ud i landbrugslandskabet", ikke ensbetydende med, at man ikke kan forestille sig forbedringer.

Eksempelvis vil jeg formode, at hovedparten af de mennesker, der bor i små landsbyer og mere enligt beliggende huse på landet, i og med at det bor midt i det, føler, at de dårligt kan tillade sig at ytre utilfredshed med deres mulighed for at komme ud i

landbrugslandskabet. Men det er næppe ensbetydende med, at de ikke kan tænke sig andre muligheder for at gå eller jogge en tur, end turen ud af den ene side og hjem af den anden side af landevejen, der mange steder er de nye landboeres eneste mulighed.

Projekt 'Spor i landskabet' kan tages som en indikation på eksistensen af sådanne ønsker om at etablere en hensigtsmæssig infrastruktur for bløde færdselsformer i lokalsamfundene. Det er et populært projekt, hvor erhvervsorganisationer, myndigheder og Friluftsrådet i samarbejde med frivillige lodsejere finder frem til etablering af stiforløb i det åbne land, Projektet Spor i Landskabet's kvalitet ligger i den lokale tilpasning herunder frivilligheden. Men det forekommer dog at være både for dyrt, langsomt og usikkert til alene at kunne opfylde de akutte og langsigtede behov, der er for at sikre offentlighedens adgang i fremtidens flersidige landskaber.

Et andet forhold man endvidere bør tage hensyn til i tolkningen af de 83% tilfredse respondenter i Gallup-undersøgelsen er den formentlig høje grad af ukendskab, der er til gældende regulering blandt de adspurgte. Ved folk overhovedet, hvor stramme regler, der gælder?

En omfattende undersøgelse af friluftslivet, som Forskningscentret for Skov og Landskab gennemførte i 1994-95, tyder ikke på det. Her spurgte man bl.a. til folks kendskab til gældende love og regler. På trods af, at der i årene forinden havde været gennemført en ret omfattende oplysningskampagne om adgangsrettigheder, kendte kun godt halvdelen det korrekte svar på de 7 stillede spørgsmål.²¹

Også flere undersøgelser blandt landmænd viser et forbløffende ukendskab til love og regler (f.eks. Naturbeskyttelseslovens paragraf-3), ligesom der fra landbrugets side ofte klages over den generelle bureaukratisering, der har udviklet sig, som indebærer at landmanden må bruge en betragtelig del af sin eller landbrugskonsulentens tid på at udfylde en endeløs strøm af skemaer fra myndighederne.

Dette peger på det ønskelige i regelsanering og forenkling. Også når det gælder reguleringen af offentlighedens adgang til det åbne land, er der behov for en fagligt forsvarlig forenkling. Det simpleste ville være enten at lukke eller at åbne overalt. Men det ville ikke være fagligt forsvarligt. Spørgsmålet er da, om der i princippet skal være forbud med muligheder for undtagelser eller omvendt adgang med mulighed for dispensationer der hvor der viser sig at opstå problemer. For såvidt vi taler om adgang til fods langs hegn, skovbryn, vandløb og andre linieformede småbiotoper i agerlandet går Naturrådet ind for den sidstnævnte model.

Proportioner og virkemidler

Det turde være skinnet igennem det hidtil sagte, at Naturrådet generelt er positivt indstillet overfor en øget adgang til den danske natur og det danske landskab, men der er ikke tale om, at åbne op for hvem som helst, hvor som helst og når som helst. En øget adgang må hvile på en række forudsætninger: Der kan kun være tale om bløde dvs. umotoriserede færdselsformer, ligesom øgning af adfærd, der direkte eller indirekte efterstræber flora og fauna, heller ikke bør komme på tale.

Endvidere er det helt afgørende, hvad det er for landskabs- og naturtyper der er på tale. I de bedste naturperler må adgangen reguleres stramt, ja, enkelte steder helt undgås. Man kan derimod uden større betænkelighed fra et naturbeskyttelsesmæssigt synspunkt med føje diskutere øget adgang i de førstligt drevne skove og i landbrugslandet. I de i forvejen stærkt forstyrrede jordbrugslandskaber vil der i et langsigtet bæredygtighedsperspektiv være gevinster at hente ved en øget adgang - også for naturen - ved at åbne op for øget ydmyg færdsel hele eller dele af året.

Især i landbrugslandskabet vil de skader, som en blød og i de første mange år formentlig særdeles beskeden øget færdsel kan afstedkomme, være ubetydelige, set i forhold til hvad der ellers foregår på landet. De arter der overhovedet kan anfægtes af en svagt øget blød færdsel vil i langt de fleste tilfælde være helt ordinære arter, hvis bestande kan bære den ubetydelige ekstra-belastning, som en forøget forstyrrelse af den nævnte art vil indebære. Og skulle det alligevel opstå som problem, bør der være en mulighed for et selektivt temporært lokalt forbud mod færdsel, som anmeldes til myndighederne og markeres i marken.

Hermed være ikke sagt at man skal lade hånt om legitime ejermæssige og andre f.eks. jagtmæssige interesser, blot skal de ikke begrundes med hensynet til naturens sårbarhed.

Et vigtigt instrument for at sikre en langsigtet øget adgang er planlægningen. Derfor bør kommuner og amter holdes fast på de forpligtigelser, de har til at føre en detaljeret vej- og stifortegnelse, som kan danne grundlag for den videre planlægning. Efter mange års efterladenhed kunne man drømme om, at de ville gå til biddet. Den ny IT-teknologi åbner store perspektiver mht. adgangen til information om adgangen til landskabet.

Et særligt forsømt område, hvad angår planlægning af infrastruktur, knytter sig til vores sommerhusområder og deres omgivelser. Her er der ikke kun behov for regelsanering men nok så meget for fysisk sanering af de mange blokeringer for blød færdsel. Også ved planlægningen af alle kommende skov-rejsnings- og naturgenopretningsprojekter mv. bør der tages stilling til hensigtsmæssige adgangsforhold, hvilket også langt hen ad vejen heldigvis er tilfældet allerede i dag.

Men alle problemer for befolkningens adgang til naturen kan ikke umiddelbart løses på de her antydede måder. Generelle foranstaltninger kan kun bringe os et stykke af vejen. Derfor er der også brug for forsøg.

Spørgsmål om øget adgang er i det hele taget egnet til forsøg. Lad mig minde om, at der inden man åbnede Strøget i København som gågade for godt og vel 30 år siden, bølgede en voldsom debat. Lige indtil at der var en som foreslog, at man jo kunne prøve i en begrænset periode. Det gjorde man, og debatten forstummede.

Opfølgende forskning, der kan øge vores kendskab til reguleringens funktion og mulige effekter, er et supplerende middel til at fremme en hensigtsmæssig regulering. Det har vi generelt betjent os for lidt af i dansk natur- og miljøregulering. Også mere grundlæggende forskning i naturens betydning for friluftslivet bør øges. Heller ikke dette har der været for meget af i Danmark hidtil, hvor friluftslivet forskningsmæssigt har været et sørgeligt under prioriteret område.

Men der må advares mod at udskyde enhver ændring af reguleringen med henvisning til, at der er brug for mere viden. - 'Mens græsset gror, dør Horsemor'.- Vi ved allerede nok, til at kunne foretage os en del. Som på mange andre områder er det tilrådeligt at komme i gang, men med åbne øjne, så at vi efterfølgende er i stand til at vurdere, om vi opnåede, det vi ville, og om bekymringerne blev gjort til skamme.

I det hele taget er Naturrådet noget betænkelig ved den måde, hvorpå forskere og flere grønne organisationer ud fra snævre egeninteresser med henvisning til naturvidenskabelige forhold kræver mere forskning uændrede eller endog generelt indskrænket adgang for anderledes tænkende.

For hundrede år siden lå det, der hed Naturvidenskabeligt Udvalg, der havde sin base blandt forskere på universitetet, i årelang strid, med dem der forberedte og senere (i 1911) etablerede Danmarks Naturfredningsforening²². Striden stod netop om balancen

mellem adgang og beskyttelse. Jeg håber ikke, at den del af historien skal gentage sig. - Det er næppe bæredygtigt.

Så hellere den om Strøget. Lad os snarest få lempet på adgangsreglerne, der hvor de mest indlysende har overlevet sig selv, og lad os så på de måske ikke helt så indlysende områder komme i gang med nogle omfattende og vel tilrettelagte forsøg, så vi kan komme videre - i en bæredygtig retning.

Referencer:

- 1..Friluftsrådet 1997: Friluftsliv for alle - Friluftspolitisk handlingsprogram.
- 2.. Hasler,B. m.fl (2001): Rekreative værdier af skov, sø og naturgenopretning. AKF forlaget. København.
- 3.. Andersen,K.B.: Hvad mener befolkningen? Uddrag af Gallupundersøgelse. I Agger,P. mfl (red.): Natur og Landbrug. Temarapport nr. 1. 1999, Naturrådet.
- 4.. Tvedt,T. og F.S.Jensen (1998): De grønne områder og sundheden. FSL. København.
- ⁵. Ventegodt, S. (1998): Livskvalitet og naturbrug. Forskningscenter for Livskvalitet, København.
- 6.. Vallgård,S.(2001): Et program for folkesundheden og velfærdsstaten. Ugeskrift for Læger 163/3 s.326-329.
- 7.. 'Hälsa på lika villkor - andre steget mot nationella folkhälsomål. Delbetänkande av Nationella folkhälsokommittén. Statens offentliga utredningar 1999:137. side 245.
- 8..Kaae,B. m.fl.:Større trafik anlæg som barrierer for rekreativ brug af landskabet. Forskningscenter for Skov & Landskab. Park- og Landskabsserien Nr.17, 1998.
- 9.. Bruun,J.(2000): Natur, national identitet og engagement i miljøspørgsmål. Danmarks Pædagogiske Institut. DPI.nr 2000.35. København.
- 10..Baumann,Z.: Globalisering - De menneskelige konsekvenser. Gyldendal 1999.
- 11..Kaae m.fl. op. cit.
- 12..Agger,P. og J.Brandt: Udviklingen i agerlandets småbiotoper i Østdanmark. Forskningsrapport nr. 48 fra Institut for Geografi, Samfundsanalyse og Datalogi. RUC.1986.
- 13.. Højring,K. og O.H.Caspersen (1999): Landbrug og landskabsæstetik. Park- og Landskabsserien nr. 25. Forskningscenter for Skov og Landskab. København.
- ¹⁴. Groth,N.B. mfl.(1998): Arealanvendelsen i Danmark 1995-2025, By- og Landskabsserien nr. 2. Forskningscenter for Skov og Landskab, Hørsholm.
- 15.. Brix,B. m.fl.(red): Naturforvaltning gennem 10 år/1989-1998. Miljø- og Energiministeriet, SNS.
- 16..Koch,N.E.: Skovenes friluftsfunktion i Danmark. I.del. Forstl.Forsøgsv.Danm. Kbh,35 (1978):285-451.
- 17..Meltote,H.: Europas mest intensive kystfuglejagt. Fugle & Natur 1/00, 11-13.
- 18..Noer, m.fl.:Anskudning af vildt. Status for undersøgelser 1997-1998. Faglig rapport fra DMU, nr.233, 1998. og andre rapporter fra DMU om samme emne.

19.. Gallup CAPIbus: Natur og landbrug. Interviewperiode 22. februar-14. marts 1999. Projekt nr. 30226. Kunde: Naturrådet. Sammendrag bragt i Naturrådet (1999): Natur og Landbrug. Temarapport 1/1999. Naturrådet.

20.. Raunkjær, K.: Friluftsrådet kræver for meget. Lederen i Jæger 4/2000. s.3.

21..Jensen, F.S.: Friluftsliv i det åbne land 1994/95. Forskningscenter for Skov- og Landskab. Forskningsserien Nr.25, 1998.

22..Madsen, F.K.: Naturfredningssagens historie i Danmark. Odense Universitetsforlag. 1979.